INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

JADID ADABIYOTIDA MILLIY MA'RIFAT VA SOG'LOM JAMIYAT KONSEPSIYASI

Toshkent davlat tibbiyot universiteti talabasi

Kurbanova Xadicha Nodirovna

Ilmiy rahbar: **Madaliyev Asqarali Yigitaliyevich**

Annotatsiya. Mazkur maqolada jadid adabiyotining milliy ma'rifat va sog'lom jamiyatni shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Unda Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat kabi jadid adiblarining ilm-ma'rifatni targ'ib etish, jamiyatni isloh qilish va sog'lom ijtimoiy muhitni barpo etishga qaratilgan g'oyalari yoritilgan. Shuningdek, jadidchilik harakatining asosiy maqsadlari, uning jamiyat taraqqiyotiga ta'siri hamda bugungi kundagi dolzarbligi ochib beriladi. Maqolada milliy o'zlikni anglash, ta'lim-tarbiya tizimini rivojlantirish va axloqiy barkamol jamiyat qurish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Kirish

XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Markaziy Osiyoda yuzaga kelgan jadidchilik harakati millat taraqqiyoti, ma'rifat va ijtimoiy islohotlar g'oyasini ilgari surgan muhim tarixiy hodisadir. Jadid adabiyoti ana shu harakatning ma'naviy asosini tashkil etib, xalqni jaholatdan chiqarish, ilm-ma'rifatga yetaklash va sog'lom jamiyat barpo etish g'oyalarini keng targ'ib qilgan.

Jadid adabiyotining mohiyati

Jadid adabiyoti – bu yangilanish, islohot va taraqqiyotga chorlovchi adabiyotdir. U an'anaviy eskicha qarashlardan voz kechib, zamonaviy bilimlarni egallash, dunyoqarashni kengaytirish zarurligini targ'ib etadi. Jadid adiblarining asarlarida millatni uyg'otish, uni mustaqil fikrlaydigan, ma'rifatli jamiyatga aylantirish asosiy maqsad qilib qo'yilgan.

Bu yo'nalishda faoliyat yuritgan ijodkorlar orasida Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat kabi ziyolilar alohida o'rin tutadi.

Milliy ma'rifat g'oyasi

Jadid adabiyotining markazida milliy ma'rifat tushunchasi turadi. Bu g'oya xalqni savodli qilish, yangi usuldagi maktablarni rivojlantirish va yosh avlodni zamonaviy fanlar asosida tarbiyalashni nazarda tutadi.

Masalan, Abdulla Avloniy o'zining "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida axloqiy tarbiya va ilmning ahamiyatini chuqur yoritadi. Unga ko'ra, ma'rifatli inson jamiyatning asosiy tayanchi hisoblanadi. Shuningdek, Mahmudxo'ja Behbudiy maktab va teatr orqali xalq ongini uyg'otishga harakat qilgan.

Jadidlar uchun ma'rifat faqatgina bilim olish emas, balki milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlikni kuchaytirish va ijtimoiy mas'uliyatni his etish demak edi.

Sog'lom jamiyat konsepsiyasi

Jadid adabiyotida sog‘lom jamiyat tushunchasi keng qamrovli ma’noga ega. Bu nafaqat jismoniy salomatlik, balki ma’naviy poklik, axloqiy barkamollik va ijtimoiy adolatni ham o‘z ichiga oladi.

Jadid adiblarining fikricha, sog‘lom jamiyat quyidagi omillarga asoslanadi:

ilmli va ongli fuqarolar;

axloqiy poklik va tarbiya;

adolatli ijtimoiy tizim;

ayollar va erkaklar tengligi;

milliy birlik va hamjihatlik.

Abdurauf Fitrat o‘z asarlarida jamiyatni isloh qilish, jaholat va bid’atlarga qarshi kurashish zarurligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, jamiyat taraqqiyoti avvalo inson tafakkurining yangilanishiga bog‘liq.

Jadid adabiyotining bugungi ahamiyati

Bugungi kunda jadid adabiyotida ilgari surilgan g‘oyalar o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Globallashuv davrida milliy o‘zlikni saqlash, sifatli ta’limni rivojlantirish va sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirish masalalari hanuz muhimdir.

Jadidlarning ilmga, tarbiyaga va jamiyatni isloh qilishga oid qarashlari hozirgi zamon taraqqiyot strategiyalari bilan hamohangdir. Shu bois, ularning merosi yosh avlodni tarbiyalashda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, jadid adabiyoti milliy ma’rifat va sog‘lom jamiyat g‘oyalarini o‘zida mujassam etgan muhim ma’naviy merosdir. U xalqni uyg‘otish, ilmga undash va jamiyatni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qilgan. Jadid adiblarining asarlari bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini saqlab qolgan bo‘lib, kelajak avlod uchun muhim yo‘l-yo‘riq vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. O‘zbek adabiyoti tarixi (5 jildlik). – Toshkent: Fan, 2006.

2.Naim Karimov. Jadidchilik harakati va milliy uyg‘onish. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

3.O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. – Toshkent, 2000–2005.

4. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.